

35

1

*Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.*

Nemzeti olvasókönyv
Közreadja Lukácsy Sándor

Előjáróban

(1) Elmondom, hogyan keletkezett ez a könyv.

1984-ben egy rádióinterjúban arról beszéltem, miként állunk ma a nemzeti tudattal. Rosszul, mondtam. A nemzet évről évre fogy, a nemzeti tudatot pedig fogyasztják. Iskola, könyvkiadás, sajtó nem tesznek eleget azért, hogy a nemzeti tudatnak tápláléka legyen. Állandóan és növekszik a panasz: egyre kevésbé ismerjük történelmünket, a hazai irodalmat és művészetet; értékek, melyek az összetartozás érzését s a jogos nemzeti büszkeséget ébren tarthatnák, kallódnak és veszendőbe mennek.

Szembeeszköző módon tapasztaltam ezt egy antológia szerkesztése közben. Az volt a dolgom, hogy XVIII–XIX. századi magyar irodalmi, publicisztikai s egyéb szövegekből állítsak össze gyűjteményt külföldi olvasók számára. Hogy lássák: él itt egy nép, mely történelme mostoha évszázadai alatt értékeket tudott teremteni a maga és a nagyvilág számára. Mi sem könnyebb, vélhettem volna, mint berendezni ezt a nemzeti kirakatot. Hiszen csak le kell emelni a polcra néhány tucat könyvet s föllapozni azokat a passzusokat, melyekből összeáll szellemi önarcképtünk, az értéktár, melyet csendes méltósággal mutathatunk föl: ezt tettük, ezek vagyunk.

(2) Kiderült, hogy a dolog nem ilyen egyszerű. A szemelvényeket fáradtságos munkával kellett összekeresgélnem, mert nemhogy közkezen forognának, nagy részük ritka kiadványok, sőt újra nem nyomtatott editio princepsok [első kiadások] lapjain, régi folyóiratok hasábjain lappang. A nemzeti értékek nagy temetőjében.

Több példát mondtam erre a rádióban, most csak egyet. Salamon Ferenc 1865-ben kiadott egy könyvet, *Török hódoltság Magyarországon* a címe. Ebben egy helyen arról ír, hogy a török, egy-két fürdőn, dzsámin kívül semmit sem épített nálunk, Buda várát is romladozni hagyta. Mi az oka ennek a tunyaságnak? Némely germán szerző azt állította, hogy a restség a törökök faji tulajdonsága. Salamon Ferenc szerint nem; az ok az életkörülményekben, a megszállók intézményeiben rejlik.

Íme egy magyar, aki alighogy találkozott a fajelmélet első megnyilatkozásaival, vitába szállt, veszélyt jelzett és tiltakozott. Ha emlékezetben tartjuk szegyenünket, hogy voltak később, akik gyilkos kezet emeltek a fajelmélet nevében, nem igazságtalanság-e megfélelkezni arról, ami érdemünk? De mi szeretünk megfélelkezni: Salamon Ferenc művének, melyet tankönyveinkben kellene idézni, nincs új kiadása.

(3) Fölvettem persze a szép és fontos passzust gyűjteményembe, de ez csak idegen nyelven fog megjelenni, a magyar olvasónak nem lesz hasznára. Szükség volna, mondtam a rádióban, egy hazai gyűjteményre, mely tartalmazná azokat a szövegeket, melyeknek

ismeretét egészséges nemzeti tudat nem nélkülözheti. Egy könyvre, melyből ki-ki megtudhatná, milyen időtálló és parancs értékű gondolatokat hagyományoztak ránk elődeink e földről, népéről és történelméről, a társadalmi lét vezéreszméiről, a közéleti viselkedés normáiról. Szükség volna egy nemzeti olvasókönyvre.

Szavaimnak nagy visszhangja támadt. Levélek, telefonhívások, ismeretlenektől is. Volt, aki azt írta, odaadná egyhavi fizetését, hogy megvehesse a nemzeti olvasókönyvet...

A Nemzeti olvasókönyv elkészült, és nem kerül egyhavi fizetésbe.

*

(4) Most pedig elmondom, mi az, amit nyújt, és hogyan kell használni.

Ez a könyv nem a legszebb magyar versek és prózaszemlévények gyűjteménye. Ilyen antológia van elég. A *Nemzeti olvasókönyv* jellege és rendeltetése más.

Az antik legenda szerint a cumaci jósnő megjelent Tarquinius római király előtt, és kilenc könyvet kínált neki megvételre. A király sokallta az árat, erre a szibilla elégetett három könyvet, majd újra hármát; végül a király a teljes összegért vette meg a maradék három darabot. Nem csinált rossz vásárt: a jóskönyvekben a római nép sorsa volt megírva. A becses iratokat a Capitolium templomában helyezték el.

A *Nemzeti olvasókönyv*: néhány lap a magyarság szibillakönyveiből. Az van benne, amiért bármekkora fizetség sem sok: gondolat és útmutatás. Csupa olyan szöveg, amely szükséges alkotórésze a nemzeti önismeretnek, s egyszersmind jelzi a hazai gondolkodás csúcsait.

(5) Csak magyarul írt szövegekből válogattam, a XVI. századtól a XX. századig. Mivel könyvem nem szokványos antológia, arányai nem értékjelző minősítések, szerzői listája nem kíván protokolláris teljességet. Olyanokat szőlaltattam meg (s annyiszor), akiknek van (kinek többször, kinek kevesebbször) korukon túlmutató, általános érvényű mondanivalójuk a nemzet számára.

(6) A szemlévényeket tárgykör szerint csoportosítottam. Nyitányul a kis népek szorongató dilemmája hangzik el: *lenni vagy nem lenni?* Ezután tizenkét fejezet érvel a megmaradás mellett, s tanít arra, mi kell a megmaradáshoz:

1. a hazai föld szeretete;
2. történelmi tudat;
3. nemzeti önismeret;
4. ragaszkodás az anyanyelvhez;
5. nemzeti sajátosságaink megóvása;
6. európai szellemmel párosult hazafiság;
7. szabadság és demokrácia;
8. a szabad szó csorbíthatlan joga;
9. béke és barátság minden néppel;
10. haladás, reformok – ha kell, forradalom – által;
11. áldozatvállalás és tiszta közéleti erkölcs; végül
12. a szorongattatások közepette is erőt adó remény.

„Korlátozott terjesztésű!”

I. színező példány

Magyar nyelv és irodalom — középszint Név: Osztály:

Minden fejezet (kivéve a könyv nyitányát, melynek kiáltóteit helye van, mert az egész szöveggyűjtemény vezérgondolatát foglalja magában) verssel kezdődik, mint zenemű a hangnemet meghatározó főtémával; ezután következnek a prózaszemelvények. A fejezetek címét az idézett szövegekből választottam.

(7) Tolsztoj készített annak idején egy népi antológiát; az év minden napjára egy-egy rövid tanítást. Ilyesféle mindennapinak számom én a *Nemzeti olvasókönyv*. Jól teszi, aki nem egyhuzamban pörgeti végig; ez a könyv lassú olvasásra, meg-megállapodó töprengésre való. Tizenkét fejezete bőséges szellemi táplálék az esztendő tizenkét hónapjára. Aztán újra lehet kezdeni, előlről.

A cumaei szibilla könyvei jóslatokat tartalmaztak. Ma nem hiszünk jóslatokban; a *Nemzeti olvasókönyv* a múltat idézi fel, hajdan volt nagyjainktól közöl gondolatokat. Mégis a jövő könyve ez, mert miként Bajza mondotta: „A történetírásból meg kell tanulnunk ismét történetet, és pedig jobbat csinálnunk.”

Forrás: *Nemzeti olvasókönyv*. Gondolat, 1988. 7–10.

1. Állítsa időrendi sorrendbe a *Nemzeti olvasókönyv* létrejöttének menetét! Kezdje a legkorábbi eseménnyel! A megfelelő sorszámot (1–7-ig) írja a megállapítások mellé! (1; 2; 3)

Megállapítás	Sorszám
Lukácsy Sándor 1984-ben rádióinterjút adott.	5
A szemelvények fellelése nehézségeket okozott.	3
Felkérték a szerzőt külföldi olvasók számára készítenő antológia összeállítására.	1
Az antológia összeállítása – előzetesen – nem igényelt komolyabb elmélyülést.	2
A szerző az idegen nyelvi antológiában közölte Salamon Ferenc írását.	4
Az előadás élénk visszhangot keltett.	7
Szükség lenne a ránk hagyományozott gondolatok közkinccsé tételére magyar nyelven is.	6

7 pont

írásbeli vizsga, I. összetevő
0801

5 / 12

2012. május 7.

„Korlátozott terjesztésű!”

„Korlátozott terjesztésű!”

1. számú példány

Magyar nyelv és irodalom — középszint Név: osztály:

2. Hasonlítsa össze a Lukácsy Sándor által összeállított két antológiát a szövegben szereplő közlések alapján! (1; 3; 5)

	A korábban készült antológia	Az 1988-as antológia
A válogatás időkerete	XVIII - XIX. szd. ✓	XVI. - XX. szd. ✓
A célzott olvasók	külföldiek ✓	magyarok ✓
A szövegek eredeti nyelve	magyar ✓	magyar ✓
Szövegműfajok, szövegtípusok	mondalom, publicista- kat egyéb	esszé publicisztika ✓

4 pont

3

3. A *Nemzeti olvasókönyv* nyitánya a *lenni vagy nem lenni?* dilemmáját felvető írás. Kihől származik, származhat a szöveg? Húzza alá a megfelelő választ, majd az *Előjáróban* közölt információk alapján indokolja döntését! (5)

a) William Shakespeare
Kosztolányi Dezso

b) Indoklás: Csak magyar nyelvű műveket használt a szerző. Kosztolányi bácskai szülőföldjén, ahol foglalkozott a magyarság megmaradásával Prágán után.

2 pont

2

4. Miként épül fel a *Nemzeti olvasókönyv* egy-egy fejezete? A szöveg információi alapján egészítse ki a mondatokat! (6)

a) A fejezet címe vagy a szereplők vagy a idezett próza művekből kerül ki. ✓

b) A cím után következő vers a fő témát vetíti előre. ✓

c) Ezután következnek a témát kifejtő próza művelemek. ✓

4 pont

4

„Korlátozott terjesztésű!”

„Korlátozott terjesztésű!”

I. számú példány

Magyar nyelv és irodalom — középszint Név: osztály:.....

5. Rendelje a *Nemzeti olvasókönyv* alábbi fejezetcíméhez a következő, a szövegben szereplő tárgykörök sorszámát! (6) Minden sorba csak egy számot írjon!

2. történelmi tudat
5. nemzeti sajátosságaink megóvása
7. szabadság és demokrácia
11. áldozatvállalás és tiszta közéleti erkölcs
12. a szorongatások közepette is erőt adó remény

A <i>Nemzeti olvasókönyv</i> fejezetcíme	A szövegbeli tárgykör sorszáma
Nemzetünk életkönyve	2
Szabad nép tesz csuda dolgokat	7
Istenem és lelkiismeretem előtt	11
Itt élned, halnod kell	12
Nemzetiségünk nem elidegeníthető	5

5 pont

5

6. Adja meg az alábbi fogalmak szövegbeli magyar megfelelőjét!

- a) szibilla: jó
b) passzus: nemelvény
c) antológia: szöveggyűjtemény

3 pont

3

7. Igaz vagy hamis? A megfelelő I vagy H betűjelet írja a megállapítások mellé!

Megállapítás	I/H
A <i>Nemzeti olvasókönyv</i> csak a legjelentősebb költőktől és íróktól közöl gondolatokat.	H
A kötet tartalmazhatja a <i>Halotti beszéd és könyörgés</i> (1300 k.) részletét is.	I
Janus Pannonius <i>Pannónia dicsérete</i> című epigrammáját fordításban közli.	H
Tánácsics Mihály akár több idézettel is szerepelhet, mint Petőfi Sándor.	I
Lukácsy Sándor a szövegek fellelhetőségének nehézségét a rádióban csak Salamon Ferenc példájával igazolta.	H
A <i>Nemzeti olvasókönyv</i> összeállításakor már támaszkodhatott a szerző a külföldieknek készült antológiára.	I

6 pont

5

„Korlátozott terjesztésű!”

„Korlátozott teljesítésű!”

1. számú példány

Magyar nyelv és irodalom — középszint Név: osztály:.....

8. Hány idézetet, tanítást tartalmaz / tartalmazhat Tolsztoj, illetve Lukácsy Sándor kötete? Értelmezze az aláhúzott kifejezéseket! Teljes mondatokkal válaszoljon! (7)

a) Tolsztoj készítette annak idején egy népi antológiát: az év minden napjára egy-egy rövid tanítást.

A Tolsztoj-féle antológia napi egy, vagyis összesen 365 darab idézetet tartalmazott.

b) Ilyesféle mindennapnak szánom én a Nemzeti olvasókönyvet.

Lukácsy napi olvasgatásra szánta könyvet, vagyis útra meg útra elb vehetjük, ami nem jelenti azt, hogy minden napra egy újat közölne.

2 pont

2

9. A szövegből vett kifejezésekkel fejezze be az alábbi mondatokat! (4; 5)

a) A hagyományos összcálításokkal szemben a szerzők névsora nem túlközz próto- ✓

kollektív teljesítmény.

b) A szerzők kiválasztásának egyetlen szempontja az volt, hogy kegyen általános ereményű mondani valójuk a nemzet számára. ✓

c) Tarquinius mégis jó üzletet kötött, hiszen a

3 pont

2

„Korlátozott teljesítésű!”

„Korlátozott terjesztésű!”

1. számú példány

Magyar nyelv és irodalom — középszint Név: osztály:

10. Állapítsa meg, hogy az alábbi idézetek a *Nemzeti olvasókönyv* melyik tárgyköréből származnak! Írja a tárgykör sorszámát az idézetek után! (6)

a) A magyar nyelv a Tiszához hasonló kanyarulatokkal vándorolt útján. Növekedett, szélesedett, gyarapodott. Kis mécsék égtek, amelyek világánál költők hajoltak a pergamen felé, és ötvösök módjára csiszolták a nyelv ékköveit. (*Kirády Gyula*, 1915)

A tárgykör sorszáma: 4. ✓

b) Nekünk, magyaroknak a Tisza a nemzeti folyónk, de ezt a nagy, nyugodt, veszedelmes Dunát is szeretjük. Legjobban a vadregényes szakaszai vonzanak, Visegrád környéke, melyet magyar Wachau-nak mondanak a nálunk járó németek; én magam mindamelllett az egyszerű és lapos dunai tájakat sem untam soha. (*Szabó Lőrinc*, 1942)

A tárgykör sorszáma: 1. ✓

c) Erejének és tehetségeinek szabad kifejtésére egyenlő joggal bír minden egyes, amennyiben ez másoknak szabad kifejlődését nem akadályozza. Ugyanczen jog illeti mindenik nemzetiséget, s ebben áll *nemzeti jogosultsága*. (*Eötvös József*, 1851)

A tárgykör sorszáma: 7. ✓

d) Mi hasznára volna az emberi nemzetnek a gondolkodásban és írásban természettől ajándékozott szabadsága, hogyha a tudós pennáknak nem szabad volna gondolatjaikat másokkal is közölni s közönségessé tenni, éppen olyan volna az, mint a véka alá rejtgetett égi szövétnék. (*Decsy Sámuel*, 1790)

A tárgykör sorszáma: 8. ✓

4 pont

2 3

40 pont

36

írásbeli vizsga, I. összetevő
0901

9/12

2012. május 7.

„Korlátozott terjesztésű!”

